

De pe net, în clasă: imagini, filme și muzică în educație



Susține cultura
în educație

8 iulie 2015
Fundatia pentru o
societate deschisa

Invitați
VALENTINA PAVEL
NICOLAIE CONSTANTINESCU

“Din poziția de consumatori nu putem fi decât parte a unei culturi READ ONLY. O cultură care este distribuită de la vârf, care poate fi privită ca o posesie”

(Paul Lockhart)

Vreau să folosesc în predare materiale noi de pe Internet, imagini cu picturi celebre găsite pe net, fotografiile de pe site-urile unor galerii de artă sau din muzee. Aș vrea să discut cu copiii despre un film pe care îl pot găsi și descărca gratis. Pot să le folosesc? Pot să le adaptez? Pot să le trimit altora ulterior? Ce sunt drepturile de autor și cum se aplică ele în educație? Cum știm ce putem folosi liber și ce nu? Cum putem crea la rândul nostru resurse deschise și de ce ar fi bine să facem asta? Unde găsim astfel de resurse culturale fără constrângeri legale sau tehnice?

Echipa proiectului *Susține cultura în educație* alături de **Coaliția pentru Resurse Educaționale Deschise România** a organizat un atelier practic și informativ unde s-a discutat despre:

(1) legislația drepturilor de autor cu privire la utilizarea resurselor culturale în context educațional;

(2) ce sunt resursele educaționale deschise și cum le putem crea plecând de la creații artistice proprii sau ale copiilor și tinerilor cu care lucrăm;

(3) centre de resurse culturale deschise gândite pentru a fi utilizate la clasă și, mai general, în proiecte cu o componentă educațională, fie că e vorba de predarea artelor, conștientizarea asupra patrimoniului material sau imaterial, noi forme culturale etc.



Valentina Pavel este consilier juridic, cu specializare în domeniul tehnologiei informației. Activitatea principală și-o desfășoară la [Asociația pentru Tehnologie și Internet \(ApTI\)](#) unde este implicată în acțiuni de advocacy și politici publice legate de date deschise, licențe libere, guvernarea Internetului și drepturi digitale - în special [dreptul la viață privată](#) și libertatea de exprimare. Pe lângă activitățile de informare și conștientizare, ApTI este în același timp și Legal Lead pentru România pentru asociația [Creative Commons](#).



Nicolaie Constantinescu este arhitect informațional pentru comunitatea [kossou.ro](#) și o voce pentru Accesul Deschis în România. A participat ca lector la inițierea și familiarizarea profesorilor și bibliotecarilor cu noile paradigme ale culturii deschise, fie că este vorba despre Resurse Educaționale Deschise, reutilizarea Informațiilor din Sectorul Public sau despre Accesul Deschis la rezultatele de cercetare științifică.



Dreptul de autor protejează expresia ideii, nu ideea în sine și se obține dacă creația este originală (activitate creatoare) și are o formă concretă de exprimare. Se obține în mod automat, prin efectul legii, iar durata sa este viața autorului + 70 de ani după moarte.

Operele sunt protejate indiferent de metoda de creație, de modul de exprimare, de valoarea lor artistică, de destinația/întrebuițarea lor, dacă a fost adusă la cunoștința publicului sau nu, dacă este terminată sau nu.

Ce se întâmplă cu lucrările pe care le realizezi când ești angajat de o instituție, de exemplu de o școală publică? Depinde mult de tipul de contract încheiat - nu se neaga calitatea de autor al operei, însă materialele vor aparține instituției.

Ce NU se protejează prin dreptul de autor în România? Printre altele, ideile, teoriile, conceptele, descoperirile științifice, procedeele, metodele de funcționare, știrile și informațiile de presă, simplele fapte și date.

Drepturile de autor sunt drepturi morale și drepturi patrimoniale. Autorul nu poate renunța la **drepturile morale**, drepturi care se referă la decizia când și în ce fel va fi publicată opera, recunoașterea calității de autor al operei, decizia cu privire la numele operei, cerința de a respecta integritatea operei dacă ți se prejudiciază onoarea sau reputația, dreptul de a retrage opera.

Poți folosi opera altuia, chiar dacă nu i-ai cerut acordul în prealabil, în următoarele situații: scurte citate dintr-o operă, articole sau scurte extrase în publicații destinate învățământului, reproducerea pentru informare și cercetare de scurte extrase, reproducerile specifice realizate de instituțiile de învățământ (scop necomercial/neeconomic), reprezentarea și executarea unei opere în cadrul activităților instituțiilor de învățământ (accesul publicului trebuie să fie fără plată), scurte extrase în scop de informare privind actualitatea, opere pentru ilustrare în învățământ și cercetare (scop necomercial/neeconomic), uz propriu.

Poți să transformi opera unui autor, printre altele atunci când noua creație este o parodie sau o caricatură și dacă rezultatul transformării este o prezentare rezumativă a operelor în scop didactic (cu menționarea autorului).

Autorul operei are opțiunea de a pune la dispoziția publicului larg opera, sub o licență liberă. Licențele libere de tip Creative Commons sunt accesibile și cei care doresc să le utilizeze o pot face și în limba română. Prin licențele Creative Commons deschizi accesul la opera ta și specifice exact cum vrei să fie folosită opera ta. **Utilizarea lor nu intră în conflict cu nicio lege a dreptului de autor, ci este complementară.**

Tehnologiile informației și comunicării joacă un rol cheie în promovarea educației deschise, însă „Majoritatea cadrelor didactice la nivelurile primar și secundar nu se consideră competente informatic” sau capabile să predea cunoștințe informatice în mod eficient, iar 70 % dintre acestea ar dori mai multe cursuri de formare în utilizarea TIC”.

Este important ca profesorii să cunoască noțiunile tehnice și legale despre drepturile de autor, licențele libere de tip Creative Commons.

În prezent se găsesc multe resurse educaționale deschise iar cadrele didactice se pot folosi de ele în diferite moduri. **Utilizând aceste metode profesorii pot stimula interesul elevilor și le facilitează foarte mult procesul de înțelegere al unor noțiuni greoaie.** Accesul la resursele educaționale deschise este liber, nefiind condiționat de plata suplimentară pentru a beneficia de respectivele conținuturi.

Resursele Educaționale Deschise (RED) sunt orice tip de materiale educaționale care se află în domeniul public sau care au fost introduse cu o licență deschisă. Natura acestor materiale deschise presupune faptul că oricine le poate copia, utiliza, adapta și reutiliza liber în termeni legali. **RED-urile includ manuale, curricule, programe de studiu, note de curs, teme, teste,**



proiecte, materiale audio, materiale video și animații.

Felul în care a fost gândit manualul digital românesc nu încurajează educația deschisă, deoarece drepturile aparțin celor care l-au creat (nu aparțin nici măcar ministerului) și în loc să ușureze munca profesorilor, a ajuns să devină o povară în plus.

Resursele educaționale deschise reprezintă principalul instrument al promovării unei culturi deschise.

Primul pas către resurse culturale deschise utilizate în școli este digitizarea conținuturilor culturale.

Digitizarea resurselor culturale se practică și la noi în țară (de exemplu: Biblioteca Metropolitană București, vezi site-ul www.digibuc.ro) iar la nivel internațional există multe astfel de materiale care pot reprezenta un sprijin real pentru cadrele didactice în predare, dar și pentru artiștii interesați să lucreze în colaborare cu școlile, în contexte educaționale

Resurse recomandate

Raport [Educație deschisă în învățământul preuniversitar](#)

Obiectivul acestui raport este să argumenteze în favoarea adoptării paradigmei educației deschise drept cadru de acțiune pentru învățământul preuniversitar din România. Un sistem de educație deschis este cel care se îmbunătățește permanent prin analiză și evaluare; caută să înlăture barierele din calea accesului la educație, punând accentul deopotrivă pe calitate și echitate; folosește eficient și transparent resursele; este conectat la tehnologie și, prin tehnologie, la lumea modernă.

[Creative Commons](#)

Creative Commons este o organizație internațională nonprofit care oferă o serie de instrumente juridice gratuite (licențe) ce vă permit să vă împărtășiți lucrările cu alții în condițiile alese de dumneavoastră. În secțiunea "[Projects - Education](#)" a website-ului aveți posibilitatea de a afla mai multe despre licențele libere pentru educație (versiunea 4.0). Creative Commons oferă și un [motor de căutare](#) extrem de util a resurselor care pot fi utilizate și reutilizate. Cele mai frecvente întrebări despre ce înseamnă și cum se folosesc licențele Creative Commons sunt disponibile pe pagina [Wiki Creative Commons](#).

[Brosura Conținut deschis](#)

Cuprinde primii pași înspre conținutul deschis. Este un tur al licențelor deschise a căror înțelegere și utilizare corectă conduce la elaborarea de conținut deschis pe care alți autori vor putea construi mai departe. Materialul a fost realizat în cadrul proiectului *Resurse Educaționale Deschise* derulat între 2013-2014 și cofinanțat prin Creative Commons Affiliate Projects 2013.

[School of Open](#)

Website-ul oferă o serie de cursuri online gratuite, ateliere de lucru și programe de formare inovatoare despre licențele Creative Commons și resursele educaționale deschise. Parcurgând resursele sale veți afla cum să adăugați o licență Creative Commons unei lucrări, unde să găsiți resurse gratuite pentru a fi folosite în clasă, cum să dați acces deschis la cercetarea dumneavoastră, cum să remixați un videoclip muzical și multe altele.

[Open Professionals Education Network](#)

Rețeaua oferă resurse cu ajutorul cărora puteți identifica elemente media și conținut educațional cu licență deschisă pe care le puteți folosi integral sau parțial în cadrul unor cursuri.

[Open Education Consortium](#)

Comunitate internațională cu sute de instituții de învățământ superior și alte organizații asociate care au ca misiune promovarea educației deschise. În secțiunea "Resources" a

website-ului puteți găsi numeroase manuale în format deschis din domenii diferite (artă, chimie, matematică, științe politice, istorie etc.)

[MIT Open CourseWare](#)

Pune la dispoziția profesorilor, elevilor și părinților o serie de resurse educaționale deschise extrem de utile pentru liceu: materiale gratuite pentru clasă.

[Digital Kids](#)

Aici găsiți toate materialele utile pentru a dobândi în cel mai scurt timp competențe digitale: de la primii pași pe internet, la introducere în programare și mobile app development.

[Open CourseWare - Universitatea Politehnică București](#)

Cursuri disponibile în format deschis pentru anii de studiu I-III și master, precum și pentru școli de vară de profil.

[Library of Congress](#)

Pune la dispoziție numeroase materiale pentru studiul la clasă și pentru dezvoltare profesională astfel încât să ajute profesorii și elevii să folosească resursele vaste din colecțiile sale digitizate.

[Udemy](#)

Platformă pentru învățarea online, unde peste 7 milioane de studenți urmează o varietate de cursuri, de la programare la yoga și fotografie. Fiecare dintre cele aproximativ 30.000 de cursuri este predat de un expert formator și este disponibil la cerere, astfel încât studenții să învețe în ritmul lor, atunci când au timp și pe orice suport. Unele cursuri sunt gratuite, altele se plătesc.

[The Internet Archive](#)

Biblioteca online ce conține milioane de resurse gratuite, precum cărți, filme, software, muzică și multe altele. Scopul său este de a da acces permanent cercetătorilor, istoricilor și publicului larg la colecțiile istorice care există în format digital.

[Proiectul Gutenberg](#)

Oferă acces la peste 49.000 de e-books gratuite care pot fi descărcate sau citite online. Materialele disponibile sunt din domeniul public și multe dintre ele au licențe deschise atașate.

[Wikimedia Commons](#)

O bază de date cu 26.926.542 fișiere media liber de utilizat, la care poate contribui oricine.

[ChemDoodle Web Components](#)

Resurse *open source* utile pentru crearea unor materiale educaționale și a unor soluții științifice în domeniile chimie, fizică și biologie.

[TimelineJS](#)

Instrument *open source* care permite crearea de linii temporale (timelines) interactive și ofertante din punct de vedere vizual. Este disponibil în 40 de limbi.

[JuxtaposeJS](#)

Permite compararea a două materiale similare, precum fotografiile. Este ideal dacă vreți să scoateți în evidență elemente de genul "atunci" și "acum" și să redați schimbări în timp (de exemplu, reîmpădurirea unei regiuni, schimbarea arhitecturii unui oraș etc.)

[StoryMapJS](#)

Permite crearea de povestiri digitale, care evidențiază localizarea unor evenimente din trecut.

[NASA Astronomy Picture of the Day's](#)

Colecție de resurse pentru cei care vor să studieze astronomia.

[EdX](#)

Platformă cu resurse educaționale deschise a cărei misiune este să ofere oricui oportunitatea de a învăța. Unul dintre principiile esențiale ale platformei este oferirea de materiale *open source*.

[Khan Academy](#)

Oferă exerciții, materiale video și un parcurs de învățare personalizat care capacitează pe oricine vrea să studieze pe cont propriu în afara sălii de curs. Are resurse pentru discipline precum matematică, științe, programare pe calculator, istorie, istoria artei, economie etc. Poate funcționa ca exemplu de bună practică pentru elevi și studenți, dar și pentru adulți care vor să învețe.

[Open Culture](#)

Website cu nenumărate resurse gratuite, inclusiv pentru ciclul primar și liceu: lecții video/tutoriale, aplicații pentru telefoanele mobile, audiobooks, e-books, manuale, lecții de limbi străine, teste etc.

[Lecție demonstrativă cu resurse educaționale pentru matematică \(trigonometrie\)](#)

[Exemple de instrumente educaționale deschise disponibile online](#)

[Exemplu de resursă educațională deschisă din domeniul fizicii](#)

[Exemplu de resursă construită cu software având licențe deschise în domeniul matematicii](#)

[Raport *Cultura deschisă: context european și național*](#)

Raportul definește cultura deschisă și principiile sale fundamentale, analizează contextul european și național, oferind și o serie de exemple de bune practici ale unor instituții de patrimoniu din Europa, care au abordări de tip cultură deschisă. Totodată surprinde perspectivele unor specialiști români din domeniu și conturează o serie de concluzii și recomandări despre parcursul României în direcția culturii deschise.

[Europeana, Biblioteca Digitală a Europei](#)

Scopul Europeana este de a coagula patrimoniul cultural european și de a-l expune în mod unitar în mediul online. În 2014 colecția Europeana se plasa la 28 de milioane de itemi, obiectivul fiind ca în 2015 acesta să atingă nivelul de 30 de milioane de opere digitalizate.

[Open GLAM](#)

Inițiativă a Open Knowledge Foundation care promovează accesul liber și deschis la patrimoniul cultural digitizat al galeriilor, bibliotecilor, arhivelor și muzeelor la nivel internațional. Oferă o serie de studii de caz utile din aceste domenii.

[Rijksmuseum \(Olanda\)](#)

Muzeul Național al Olandei este recunoscut ca unul dintre muzeele pioniere ale datelor deschise în cultură, cu una dintre cele mai bogate colecții de artă din Europa. La finalul anului 2012, muzeul a lansat Rijksstudio - un spațiu virtual, unde vizitatorii își pot crea/curatoria propria expoziție și prin care sunt încurajați să reutilizeze/remixeze imaginile așa cum doresc, dar și să comunice și să discute rezultatele cu Rijksmuseum.

[Galeria Națională a Danemarcei](#)

Galeria Națională a Danemarcei (Statens Museum for Kunst - SMK) reunește cea mai mare colecție de artă a țării și are ca misiune să contribuie la promovarea unei societăți creative și reflexive. Dintr-o colecție de peste 260.000 de lucrări, publicul are acces la 160 de imagini, redade la o înaltă rezoluție și împărtășind principiile culturii deschise. Website-ul

instituției cuprinde și un scurt ghid de utilizare a imaginilor, indicând formula completă de citare a operelor și sugerând indicarea muzeului în orice versiune de preluare și prelucrare a acestora.

[EUScreen](#)

Arhiva Euscreen oferă acces online gratuit la materiale video, la imagini, texte și materiale audio din arhivele audiovizuale europene de la începutul anilor 1900 până în prezent. Arhiva promovează utilizarea conținutului televizat pentru a explora istoria culturală a Europei, oferă acces la peste 30.000 de unități de conținut și de informație. Utilizatorii pot vizualiza așa-numite expoziții-colaje din materialele arhivei, dar, mai ales, că dezvoltă posibilitatea tehnică prin care aceștia își pot crea propriile expoziții din părți existente ale materialului.

[Institutul Olandez pentru Sunet și Imagine](#)

Deține una dintre cele mai mari arhive de patrimoniu audiovizual din Europa, cuprinzând peste 750.000 de ore de înregistrări de televiziune, radio, muzică și filme din 1898 până în prezent. Institutul demarează un proiect în parteneriat, numit [Open Images](#), care constă într-o platformă media cu acces deschis la materialul audiovizual din arhivă, al cărei scop este să stimuleze reutilizările creative. În cadrul *Open Images*, materialele din colecțiile audiovizuale pot fi descărcate și remixate pentru a crea noi lucrări

[Biblioteca Publică Digitală a Americii](#) (DPLA - Digital Public Library of America)

DPLA oferă acces online la resurse din biblioteci, universități, arhive și muzee. Susține o politică a metadatelor deschise, care sunt publicate sub licență *Creative Commons Zero (CC0) Public Domain Dedication*.

[WikiLovesMonuments](#)

Concurs internațional de fotografie destinat fotografiilor libere ale monumentelor istorice desfășurat sub egida Wikipedia și aflat deja la a patra ediție.

Proiectul *Susține cultura în educație* este finanțat prin granturile SEE 2009 – 2014, în cadrul Fondului ONG în România.

Continutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a granturilor SEE 2009 – 2014.

Pentru informații oficiale despre granturile SEE și norvegiene accesați www.eeagrants.org și www.fondong.fdsc.ro.



Această operă este pusă la dispoziție sub [Licența Creative Commons Atribuire-Necomercial-Distribuire în Condiții Identice 4.0 Internațional](#).

Toate informațiile provin din prezentările invitaților sau sunt sinteze ale informațiilor de pe site-urile resurselor recomandate. Mai multe informații: www.culturaineducatie.ro și contact@culturaineducatie.ro.